

ผลกระทบของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิต
ของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน

**Impact of Burden Responsibility on Life Satisfaction
Of the Sandwich Generation Group**

สุภาวรรณ เปรมชื่น^{1*} และเดือนเพ็ญ ธีรวรรณวิวัฒน์²

^{1,2}คณะสถิติประยุกต์ สาขาวิจัยเพื่อการบริหารและการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

*kiing.zaa@gmail.com and duanpen@as.nida.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาระความรับผิดชอบและผลกระทบของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน ใช้ข้อมูลจากแผนงานวิจัย “ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย” มีจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 5,616 ครัวเรือน ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้อยู่อาศัยในครัวเรือนอายุ 45 ปีขึ้นไป 1 คน มีจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 5,616 คน เป็นกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน 1,034 คน คิดเป็นร้อยละ 18.41 ผลการศึกษาด้านลักษณะทางประชากรเป็นเพศหญิงและเพศชายในปริมาณพอๆกัน มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 55.67 ปีอยู่นอกเขตเทศบาล ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ด้านลักษณะทางสังคมส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมีลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว และด้านลักษณะทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีงานทำ การให้ความช่วยเหลือบิดา มารดาของตนเองและ/หรือคู่สมรสและบุตรส่วนใหญ่ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ซึ่งภาระความรับผิดชอบไม่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิต ทั้งนี้เห็นได้ชัดว่าแม้มีภาระความรับผิดชอบสูงย่อมไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิต

คำสำคัญ: แซนด์วิช เจเนอเรชัน, ภาระความรับผิดชอบ, ความพึงพอใจในชีวิต

Abstract

This study aims to investigate the burden of responsibility and the impact of the responsibility on the satisfaction of the life of the sandwich generation group. There are 5,616 sample households interviewed by household heads or household members aged 45 years and over, with 5,616 respondents being sandwich generators. 1,034 people or 18.41% of the population. The average age is 55.67 years outside the municipality. Most have marital status. Most of the social characteristics are primary education. And family style is a single family. And most of the economic characteristics are those with jobs. Father assistance their own mother and /or spouse and child most provide financial assistance. The burden of responsibility does not affect life satisfaction. It is clear that even with high responsibilities, it does not affect life satisfaction.

คำสำคัญ: Sandwich Generation, Burden Responsibility, Life Satisfaction

1. บทนำ

ปัจจุบันจำนวนประชากรของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์และทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่มีมุมมองที่มองโลกในแง่ดีและสังคมที่ต้องมีการปรับตัวในการยังชีพ ในขณะที่วัยแรงงานมีจำนวนลดน้อยลงแต่ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งหมายความว่าประเทศไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพบว่าเมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว ประชากรสูงอายุมีสัดส่วนคิดเป็นประมาณร้อยละ 4-5 ของประชากรทั้งหมด แต่ในปัจจุบันพบว่าผู้สูงอายุถึงประมาณร้อยละ 13 ของประชากรทั้งหมด และคาดว่าในอีก 30 ปีข้างหน้าจะมีเพิ่มขึ้นอีกกลายเป็นประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งหมด (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2549) ซึ่งประเด็นที่น่าเป็นห่วงคือเรื่องของการพึ่งพาของประชากรสูงอายุ โดยจากเดิมพบว่า ผู้สูงอายุ 1 คน จะมีประชากรวัยแรงงานมาเกื้อหนุนจำนวน 11 คน แต่ในปัจจุบันลดลงเหลือ 5.2 คน และในอนาคตก็คาดว่าจะลดลงไปอีก (สววิจัย บุษยามานนท์และคณะ, 2553) สอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ว่าในปี 2551-2571 จะมีสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ขึ้นไปเพิ่มขึ้นอีกจากร้อยละ 11.1 เป็นร้อยละ 23.5 ซึ่งถือว่ามากทีเดียว ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรของประเทศในอนาคต หากไม่มีนโยบายหรือแผนปฏิบัติการที่เหมาะสม ทำให้มีการพึ่งพิงสมาชิกในครอบครัวที่สูงขึ้น อันเนื่องมาจากภาวะถดถอยในทุกด้านของผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาว สถาบันครอบครัวจึงเป็นสถาบันหลักต่อผู้สูงอายุ ที่มีศักยภาพในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น

สังคมไทยให้ความสำคัญกับครอบครัวในฐานะที่เป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ในการดูแลคุ้มครองและคอยสนองความต้องการ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคมแก่ผู้สูงอายุ และจะทำหน้าที่ให้การพึ่งพิงจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ทำให้ภาระหน้าที่ต่างๆ อยู่ที่ผู้ที่เป็นเสาหลักของครอบครัวไม่ว่าหญิงหรือชายที่ต้องมีหลายบทบาทและความรับผิดชอบมากขึ้น ทั้งการดูแลผู้สูงวัยที่เป็นพ่อแม่ของตนเองและ/หรือของคู่สมรส และดูแลบุตร รวมไปถึงการเตรียมตัวรับมือเพื่อดูแลตัวเองในอนาคต ทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้กำลังกลายเป็น “กลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation)” ที่ต้องดูแลทั้งหมดที่กล่าวมาให้อยู่รอดในสังคม บ่งบอกถึงภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบที่หนักหนาเอาการ ในด้านแรกคือในฐานะของพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายที่ต้องดูแลบุตรหลานของตน และด้านที่สองคือในฐานะลูกหลาน ที่ต้องดูแลพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้องรวมถึงดูแลทางฝั่งของคู่สมรสของตนด้วย และยังคงเตรียมรับมือกับการดูแลตนเองในอนาคตอีก ปัญหาที่คนกลุ่มนี้กำลังเผชิญจึงมีความซับซ้อนมาก พ่อแม่ต้องการความช่วยเหลือการดูแลที่เพิ่มขึ้น ส่วนด้านบุตรก็ต้องการการส่งเสริมเลี้ยงดูอบรมเพิ่มเช่นกัน เนื่องจากในปัจจุบันค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้มาตรฐานการดำรงชีพสูงตามไปด้วย ย่อมส่งผลต่อค่าใช้จ่ายที่มากขึ้นตามลำดับ ซึ่งในอนาคตคนวัยทำงานเหล่านี้จึงต้องเตรียมการให้ดี มิเช่นนั้นก็จะเกิดปัญหาสู่รุ่นลูกหลานได้ ย่อมนำไปสู่การหย่าร้าง ค่าใช้จ่ายไม่พอใช้ และอาจเกิดปัญหาทางสังคมตามมา จึงเป็นปัญหาที่เราทุกคนควรร่วมมือ แก้ไขและเตรียมพร้อมรับมือให้ได้

การมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้นของกลุ่มบุคคลที่เรียกว่า “กลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation)” ย่อมนำไปสู่ความพึงพอใจในชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ นั้นเป็นเพียงการศึกษาถึงมิติความสัมพันธ์ของประชากรหลายรุ่น แต่ก็เป็นการเน้นที่การพึ่งพาอาศัยกันยังไม่สื่อถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างประชากรรุ่นต่างๆ ชัดเจนนัก ซึ่งส่วนใหญ่จะศึกษาในประเด็นของความสัมพันธ์เชิงครอบครัว การดูแล การเกื้อหนุนต่อผู้สูงอายุและเด็ก ยังไม่มีผู้ทำการศึกษาถึงการเชื่อมโยงถึงผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มบุคคลที่มีภาระความรับผิดชอบเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงผลกระทบของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation) ซึ่งหากกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบอันมากมายย่อมอาจจะส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตก็เป็นได้ เพื่อที่จะหาวิธีในการปรับปรุงและแก้ไข รวมไปถึงการช่วยเหลือกลุ่มบุคคลเหล่านี้ให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น และสามารถนำไปวางแผนต่อไปได้ ทั้งในทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาระความรับผิดชอบของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation)
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation)

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสูงอายุและครอบครัว

ปัจจุบันจำนวนประชากรของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการสำรวจประชากรและเคหะในปี 2553 พบว่าประเทศไทยมีจำนวนประชากร 65.9 ล้านคน ในด้านสัดส่วนของประชากรมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการแพทย์และทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่มีลูกน้อยลง ทำให้ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น ขณะที่วัยแรงงานมีจำนวนน้อยลง ซึ่งหมายความว่าประเทศไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยมักเกิดปัญหาในการอุปการะเลี้ยงดู อาทิ การจัดหาผู้ดูแล การแสวงหาเครือข่ายและแหล่งบริการสังคมต่าง ๆ ยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันครอบครัวมีขนาดเล็กมีสมาชิกจำนวนไม่มากและต่างมีภารกิจประจำวันของตนเอง ทำให้มีปัญหาในเรื่องนี้เพิ่มสูงขึ้น (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544: 86-89) ในด้านความเหลื่อมล้ำทางรายได้พบว่าความเหลื่อมล้ำในกลุ่มประชากรสูงอายุอยู่ในระดับที่สูงมาก เมื่อแบ่งกลุ่มประชากรสูงอายุตามปัจจัยต่างๆ พบว่า กลุ่มเพศชายมีความเหลื่อมล้ำค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับกลุ่มเพศหญิง และกลุ่มประชากรสูงอายุในภาคใต้มีแนวโน้มที่มีความแตกต่างทางรายได้ค่อนข้างสูง ผู้สูงอายุควรมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติให้เน้นการพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรที่สัดส่วนของจำนวนผู้สูงอายุมีมากขึ้น โดยควรเตรียมตัววางแผนให้ติดตั้งตัวก่อนเกษียณ ทั้งการออมและการลงทุน (สวรัย บุญยฆานนท์และคณะ, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิกา เจริญลักษณ์ (2545: 103-105) ที่กล่าวถึงการที่หน่วยงานควรช่วยสนับสนุนในเรื่องต่างๆ แก่ผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นด้านการสื่อสาร ด้านวัตถุประสงค์ ด้านลดค่าครองชีพ ด้านจิตใจ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องนอกจากผู้สูงอายุจะเกิดความภาคภูมิใจในตัวเองแล้ว ยังได้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนรุ่นหลังและเห็นคุณค่าของกลุ่มบุคคลเหล่านี้เพิ่มขึ้น จากสถานการณ์ดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มบุคคลหรือสถาบันที่ช่วยเหลือครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ ครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นหลักในการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งการดูแลด้านอารมณ์ จิตใจ สุขภาพ ล้วนแต่เกิดจากครอบครัวทั้งสิ้น ก่อเกิดการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ทำให้คนในครอบครัวมีความอบอุ่นและมีความมั่นคงในชีวิต ซึ่งเป็นแบบแผนของความรู้สึก ค่านิยม และการประพฤติปฏิบัติต่อกัน ดังนั้นสัมพันธภาพในครอบครัว (Family Relationship) เท่าที่ผ่านมานับตั้งแต่อดีตจึงมีบทบาทมากในกระบวนการให้การดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา เพราะหากมีสัมพันธภาพที่ดี มีการช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันแล้ว สามารถบ่งบอกได้ถึงผู้สูงอายุว่าจะได้รับการดูแลที่ดีจากครอบครัว แต่ในทางกลับกันถ้าหากมีสัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ไม่ดีแล้วจะทำให้เกิดภาวะความเครียดในบทบาทได้ ในกรณีที่ผู้ดูแลอยู่ในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นบุตรของผู้สูงอายุที่ต้องการดูแลนั้น เกิดความรู้สึกว่าการที่ตนเองต้องตกเป็นผู้ดูแล โดยมีเหตุผลว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องตอบแทนบิดามารดาที่ได้เลี้ยงตนเองมา และรู้สึกถึงความจำเป็นที่จะต้องดูแล เหตุเหล่านี้ล้วนส่งผลทำให้เกิดความเครียดในบทบาทได้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2547) โดยนักคิด วิสส์ (Wiess) ได้กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว (อ้างจาก ฉวีวรรณ แก้วพรม, 2530) ว่ามีปัจจัยดังนี้

1. ความใกล้ชิดสนิทสนม ทำให้บุคคลมีความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยและมั่นคง ทั้งนี้ความรู้สึกเหล่านี้สมาชิกในครอบครัวจะมีให้กันและกัน
2. การมีส่วนร่วมในสังคม เป็นการแสดงถึงการมีส่วนร่วมระหว่างบุคคลอื่นๆ ในครอบครัวเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข่าวสาร ความคิด ความชื่นชมซึ่งกันและกัน

3. พฤติกรรมในการดูแลรับผิดชอบ เช่น บิดามารดาจะดูแลบุตรที่เจ็บป่วย บุตรผู้ใหญ่จะดูแลบิดามารดาที่เจ็บป่วยหรือผู้สูงอายุ เป็นต้น

4. การยอมรับ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลในครอบครัวมีความสามารถกระทำกรต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของบทบาทและหน้าที่ ทั้งนี้การยอมรับจะทำให้ผู้ได้รับเกิดความมั่นใจ

5. การช่วยเหลือ เป็นการช่วยเหลือแบ่งปันกันในเรื่องต่างๆ ซึ่งบุคคลพึงมีให้แก่กันและกันตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว

ทั้งนี้ได้มีสถาบันต่างๆ เกิดขึ้นมากมายเพื่อดูแลแทนครอบครัวเช่น สถานศึกษา สถานพยาบาล ศูนย์บริการต่างๆ รวมทั้งร้านค้า ธุรกิจและแหล่งบันเทิง ที่เกิดมาเพื่อช่วยบรรเทาภาระต่างๆ ที่ครอบครัวไม่สามารถทำได้ ทำให้ความรักใคร่เกื้อกูลเริ่มลดลง เกิดความเห็นแก่ตัวกันเกิดขึ้น มีความเป็นส่วนตัวไม่มีความสัมพันธ์กันในครอบครัวเหมือนแต่ก่อน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบใหม่ที่อาศัยปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวชี้หน้า คนในครอบครัวควรมีความสัมพันธ์กันจึงเรียกว่าเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นในด้านของการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว การรับประทานอาหารร่วมกัน ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่มีการเยี่ยมเยียนจากบุตร จะทำให้ผู้สูงอายุสุขใจและมีภาวะทางอารมณ์ที่ดีขึ้น (จิราพร เกศพิชญพัฒนาและคณะ, 2544) ซึ่งกล่าวได้ว่าสัมพันธ์ภาพที่ดีเป็นบ่อเกิดของความสุขและภาวะทางจิตใจที่ดีความสุขจะมีมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ในครอบครัวมากที่สุด โดยครอบครัวควรใช้เวลาแก่กันเพียงพอ (พระไพศาล วิสาโล, 2551) (วรชัย ทองไทย และคณะ, 2553) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Orathai Vejbhumi, 2009 ที่กล่าวไว้ว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดต่อผู้สูงอายุ ในสังคมในปัจจุบันบทบาทของการดูแลครอบครัวได้เปลี่ยนไปซึ่งเป็นสิ่งท้าทายต่อครอบครัวที่ต้องพึงปฏิบัติให้สมบูรณ์แบบที่ดีที่สุด

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับภาระความรับผิดชอบและรูปแบบของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation)

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นแบบแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation) เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นโดยอธิบายในรูปแบบของแซนด์วิชที่เป็นอาหารที่นิยมรับประทานกันทั่วไป ที่ใช้อธิบายถึงบุคคลที่มีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบเป็นชั้นแถมอยู่ระหว่างความต้องการในการดูแลคนในครอบครัวของบุคคลเหล่านั้น ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นนี้ได้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและประชากร ที่ไปขัดขวางการคงรูปแบบดั้งเดิมของครอบครัว และส่งผลให้มีการปรับค่าจำกัดความของครอบครัว โครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นขึ้นมา (Lowenstein, 2007) ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร (Parent-Child Relations) และ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปู่ย่าตายายกับหลาน (Grandparent-Grandchild Relations) โดยประชากรที่มีอายุมากที่สุดและมีสถานภาพเป็น “ปู่ย่าตายาย” คือ รุ่นที่ 1 (G1) ประชากรที่อยู่ในช่วงกลางและมีสถานภาพเป็น “บิดามารดา” คือ รุ่นที่ 2 (G2) และประชากรที่มีอายุน้อยที่สุด และมีสถานภาพเป็นทั้งบุตรของประชากรรุ่นที่ 2 และเป็นหลานของประชากรรุ่นที่ 1 คือ รุ่นที่ 3 (G3) อย่างไรก็ตามก็ตีกรอบไว้ในปัจจุบันอาจมีประชากรรุ่นที่ 4 ซึ่งมีสถานภาพเป็นลูกของประชากรรุ่นที่ 3 เป็นหลานของประชากรรุ่นที่ 2 และเป็นเหลนของประชากรรุ่นที่ 1 เรียกว่า รุ่นที่ 4 (G4) (Connidis, 2010) ทั้งนี้ บิดามารดาที่มีชีวิตอยู่ระหว่างประชากร 2 รุ่น อาจถูกเรียกว่า “รุ่นถูกประกบ” (Sandwich Generation) ซึ่งสมาชิกของรุ่นนี้อาจจะต้องดูแลวัยรุ่น หรือเด็กที่ยังเยาว์วัย และขณะเดียวกันก็ต้องดูแลบิดามารดาที่อายุมากด้วย (Eshleman and Bulcroft, 2006) โดยสามารถสรุปแนวความคิดของแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation) เป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

1. มุมมองเกี่ยวกับช่วงชีวิต (Life Course Perspective) เกี่ยวข้องกับการสูงอายุของประชากรในฐานะที่เป็นขั้นตอนทั่วไปของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นภายใต้สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลง โดยเชื่อมประสบการณ์ของชีวิตช่วงหลังซึ่งเป็นของสมาชิกในครอบครัวที่มีอายุมากไปยังช่วงชีวิตก่อนหน้าซึ่งก็คือสมาชิกที่

มีอายุน้อยกว่า ส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถส่งต่อทุนทางสังคมที่สั่งสมมากับสมาชิกในครอบครัวรุ่นหลังได้ กล่าวคือ แนวคิดนี้เป็นเรื่องประวัติศาสตร์ของปัจเจกบุคคลหรืออัตชีวประวัติ (Connidis, 2010) ซึ่งแนวคิดนี้ได้อธิบายได้เด่นชัดในเรื่องของการพึ่งพาอาศัยกันของประชากรต่างรุ่น โดยประชากรรุ่นหนึ่งจะเป็นผู้ให้กับประชากรอีกรุ่นหนึ่ง และในทางกลับกันประชากรรุ่นหนึ่งก็จะบริโภคโดยใช้ค่าใช้จ่ายของประชากรอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งการเกื้อหนุนที่เกิดขึ้น เช่น การส่งต่อรายได้ การดูแลเด็ก การช่วยเหลือเรื่องส่วนตัว การเกื้อหนุนทางด้านจิตใจ และการให้คำปรึกษา (Lowenstein, 2007) นอกจากนี้แนวคิดดังกล่าวยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีความเป็นปึกแผ่นของประชากรต่างรุ่น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องเป็นมุมมองที่จำเป็นในการสร้างครอบครัวให้มีคุณภาพ (Bengtson and group, 2002)

2. ทฤษฎีความเป็นปึกแผ่นของประชากรต่างรุ่น (Theory of Intergenerational Solidarity) เป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนามาบนพื้นฐานทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรในเชิงมิติทรัพยากร ค่าใช้จ่าย และผลประโยชน์

3. มุมมองเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างประชากรต่างรุ่น (Intergenerational Conflict Perspective) เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่พัฒนามาจากทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม โดยมองว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติของความสัมพันธ์ในครอบครัวซึ่งจะส่งผลกระทบต่อครอบครัวต่อเมื่อสมาชิกครอบครัวคนหนึ่งมองสมาชิกอีกคนหนึ่งเป็นเช่นไร และนำไปสู่ความเต็มใจที่จะช่วยเหลืออีกฝ่าย โดยจะเป็นการมองในเชิงของปัญหาและความขัดแย้งในครอบครัว ในเรื่องของภาระการดูแล การแยกตัว และการทำหน้าที่ที่ผิดปกติของครอบครัว

4. ทฤษฎีความไม่แน่ใจในความสัมพันธ์ของประชากรต่างรุ่น (Theory of Intergenerational Ambivalence) เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งที่ใช้การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่น ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบและเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การดูแลผู้อื่น ดังนั้นความไม่แน่ใจในความสัมพันธ์ของประชากรต่างรุ่นจึงหมายถึงความแตกต่างในความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ทั้งในเชิงจิตวิทยาและสังคม ซึ่งใช้อธิบายในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่น และความสัมพันธ์ในครอบครัวได้เป็นอย่างดี

ซึ่งแนวคิดข้างต้นสอดคล้องกับวารสาร Third Way: 2006 ได้เขียนไว้ว่าครอบครัวสมัยใหม่ในปัจจุบันเป็นสิ่งที่ท้าทายนำไปพิจารณาในความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนไปของครอบครัว ทั้งขนาดครอบครัวที่เล็กลง การใช้จ่ายเงินในครอบครัว ภาระการเลี้ยงดูเด็กและคนชรา นำไปสู่การเลี้ยงดูบุตรหลานและผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงไปมาก จากที่ครอบครัวใหญ่เป็นครอบครัวที่เล็กลง มีค่างชีพที่สูงขึ้นและการเลี้ยงดูที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนอย่างมาก (Charles, 2006) จากงานวิจัยอื่นที่ได้ศึกษาพบว่าในการดูแลของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นเพศหญิงจะเป็นเพศที่ให้การดูแลมากกว่าเพศชายในด้านการดูแลทางด้านร่างกาย และเพศชายจะเป็นเพศที่ให้การดูแลทางด้านจิตใจมากกว่า (นาฎยา, 2551) และผู้ใหญ่ในช่วงวัยกลางคนจะให้การสนับสนุนทางการเงินในการดูแลรักษาผู้ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นมากที่สุด (Orathai, 2009) ในด้านของการเกื้อหนุนต่อบิดามารดาที่สูงอายุ จะเป็นการดูแลในเรื่องของอารมณ์ การเดินทาง การซื้อของ การซ่อมแซมบ้าน และการทำงานบ้าน มากกว่าที่จะเป็นเงินทอง ในขณะที่บิดาและมารดาจะเกื้อหนุนทางด้านอารมณ์และการเงินแก่บุตรมากกว่า (Lowenstein and Daatland, 2006) ซึ่งการให้การเกื้อหนุนโดยเฉพาะในเชิงวัตถุประสงค์จะแปรผันตามระดับความรับผิดชอบต่อบทบาทการเป็นบิดามารดาและบุตร โดยที่การพึ่งพาอาศัยกันเป็นตัวกำหนดความสำคัญของระดับการให้การเกื้อหนุนต่อบิดามารดา (Ikkin and group, 1999) นอกจากนี้ยังพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาที่สูงวัยกับบิดามารดาที่เป็นผู้ใหญ่และระหว่างปู่ย่าตายายกับหลานส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรที่เป็นวัยรุ่น โดยวัยรุ่นจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบิดาหากได้รับการดูแลจากปู่ย่าและมีความสัมพันธ์เชิงลบหากตายายเป็นผู้ดูแลในด้านการติดต่อสื่อสาร เช่น การพบหน้ากัน โทรศัพท์ จดหมาย และอีเมล พบว่าความถี่ของการติดต่อกันในครอบครัวเป็นตัวชี้วัดหลักในเรื่องความเข้มแข็งของการแลกเปลี่ยน และการเกื้อหนุนระหว่างประชากรต่างรุ่น โดยครอบครัวที่หย่าร้าง บุตรจะมีโอกาสติดต่อกับบิดามารดาลดลงและหลานจะถูกมองว่ามีบทบาทสำคัญในการติดต่อสื่อสารระหว่างประชากรต่างรุ่นในฐานะตัวเชื่อม

ประสานระหว่างรุ่น โดยหากรุ่นปู่ย่าตายายและรุ่นบิดามารดาที่มีความเข้าใจกันและช่วยกันดูแลรุ่นหลานก็จะทำให้เกิดครอบครัวที่อบอุ่นต่อไป (Nakagawa, 2007)

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อชีวิต

“ความพึงพอใจ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Satisfaction ความพึงพอใจหรือมักเรียกกันว่าความสุขเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคม (สุภางค์และคณะ, 2538) เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง (ฉัตรชัย, 2535) ซึ่งกล่าวได้ว่าความสุขคือการแสดงออกถึงอาการพึงพอใจ ความสบายใจเป็นสำคัญ แต่ที่สุดแล้วความสุขก็อยู่ที่ใจถ้าใจกังวลกลัดกลุ้ม ถึงจะมีเงินมากมายก็ยังต้องพบกับความพลัดพราก ความไม่สมหวัง ความแก่ ความเจ็บ และความตายอยู่ (พระไพศาล วิสาโล, 2551) โดยกฤษณ์ รุยาพร, 2551 ได้อ้างอิงถึงกลยุทธ์การถอดรหัสความสุขหรือ S-M-I-L-E ว่าความสุขเกิดจากการเข้าใจและยอมรับคุณค่าในตัวเราเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความสุขอย่างที่เราเป็นจริง ๆ การสามารถเพิ่มการใช้ต่อมสุขใจมากขึ้นเท่าไรในแต่ละวันเราจะยังสามารถเพิ่มอารมณ์บวกให้กับภาวะทางอารมณ์และรอยยิ้มของเรามากขึ้นเท่านั้น ขณะเดียวกันถ้าเรารู้จักหลีกเลี่ยงการใช้ต่อมเครียด เราจะสามารถบริหารวิถีการดำเนินชีวิตของเราได้อย่างเหมาะสม การจะทำสิ่งใดนั้น ถ้าสิ่งที่ทำอยู่นั้นต่อมสุขหรือผู้ที่ทำมีความพึงพอใจมีความชอบก็จะทำ ส่งผลให้ผู้นั้นมีความรู้สึกที่ดีมีอารมณ์บวก และส่งผลให้มีความสุขนั่นเอง ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะมีความคาดหวังกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไร ถ้าคาดหวังหรือมีความตั้งใจมากและได้รับการตอบสนองด้วยดีจึงมีความพึงพอใจมากแต่ในทางตรงกันข้ามอาจผิดหวังหรือไม่พึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังไว้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตั้งใจไว้ว่าจะมีมากหรือน้อย (วิรุฬ, 2542) จากการศึกษาเหล่านี้จึงกล่าวได้ว่าความพึงพอใจในชีวิตส่งผลอย่างเห็นได้ชัดกับความสุขของผู้สูงอายุ ความสุขเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อภาวะทางอารมณ์ของผู้สูงอายุในทางอ้อมด้วย (วิหมา ธรรมเจริญ: 2555) หากแม้รายได้เฉลี่ยของประชากรในโลกจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีระดับของการบริโภคเพิ่มขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับดัชนีชี้วัดทางด้านความสุข (Happiness Indicator) แล้วประชากรโลกไม่ได้มีความสุขเพิ่มขึ้นมากนัก ดังนั้นการที่มีเงินเพิ่มขึ้นกลับไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดความสุขได้อย่างแท้จริง แต่มีปัจจัยทางด้านอื่นๆ เช่น สุขภาพ การติดต่อสื่อสารกับเพื่อนฝูง เป็นต้น กลับทำให้มีความสุขมากขึ้น (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2553) สอดคล้องกับตัวแบบกรอบแนวคิดที่ว่าด้วยปัจจัยที่มีผลต่อความสุข (Layard, 2005) ที่กล่าวถึงปัจจัยทั้งเจ็ดที่มีผลต่อความสุขของบุคคลได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว สถานการณ์ด้านการเงิน การงาน สังคมและเพื่อนฝูง สุขภาพ เสรีภาพส่วนบุคคล และค่านิยมส่วนบุคคล จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงเล็งเห็นประเด็นในการศึกษาถึงผลกระทบของภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation) ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์และปฏิบัติต่อการวางแผนถึงคุณภาพชีวิตในอนาคตได้ต่อไป

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาผลกระทบของภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation) ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากโครงการ “ครอบครัวและระบบการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุไทย” และโครงการ “สุขภาพและความคาดหวังในชีวิตของผู้สูงอายุไทย” ภายใต้แผนงานวิจัย “ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย (Well-being of the Elderly in Thailand)” สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นข้อมูลระดับประเทศ โดยมีจังหวัดตัวอย่างของการเก็บข้อมูล 13 จังหวัด ซึ่งเก็บจากทั้งในเขตเทศบาล (ในเมือง) และนอกเขตเทศบาล (นอกเมือง/ชนบท) มีจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 5,616 ครัวเรือน ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้อยู่อาศัยในครัวเรือนนั้นที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป 1 คน และจากจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 5,616 คน ซึ่งมีจังหวัดที่ศึกษาดังนี้

ตารางที่ 1 จังหวัดตัวอย่างที่ศึกษา ในแต่ละภาค

ภูมิภาค	จังหวัดตัวอย่าง	
	จังหวัดขนาดใหญ่	จังหวัดขนาดเล็ก
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานี	-
ภาคตะวันออก	-	จันทบุรี
ภาคกลาง	เพชรบูรณ์	สิงห์บุรี
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ขอนแก่น	สุรินทร์
ภาคเหนือ	เชียงใหม่	อุตรดิตถ์
ภาคใต้	สงขลา	กระบี่

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกข้อมูลตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะความรับผิดชอบและผลกระทบของภาวะความรับผิดชอบต่อที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น (Sandwich Generation) จากจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 5,616 คน เป็นกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น 1,034 คน คิดเป็นร้อยละ 18.41 ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรม SPSS for Windows ด้วยวิธี Hierarchical Regression Analysis

5. ผลการศึกษา

5.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง มาวิเคราะห์หาลักษณะทั่วไปของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามลักษณะทั่วไป (n = 1,034 คน)

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะทางประชากร		
เพศ		
ชาย	505	48.80
หญิง	529	51.20
อายุ		
45 - 49 ปี	301	29.10
50 - 59 ปี	452	43.70
60 - 69 ปี	240	23.20
70 - 79 ปี	34	3.30
80 ปีขึ้นไป	7	0.70
\bar{X}		55.67
S.D.		7.46

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เขตที่อยู่อาศัย		
ในเขตเทศบาล (ในเมือง)	340	32.90
นอกเขตเทศบาล (นอกเมือง/ชนบท)	694	67.10
สถานภาพสมรส		
สมรสหรืออยู่ด้วยกันเฉยๆ	819	79.20
แยกกันอยู่	30	2.90
หย่า	30	2.90
หม้าย	136	13.20
ลักษณะทางสังคม		
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	20	2.00
ประถมศึกษา	683	66.10
มัธยมศึกษา	227	21.90
สูงกว่ามัธยมศึกษา	84	10.00
ลักษณะครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	602	58.20
ครอบครัวย่อยแนวตั้ง	101	9.80
ครอบครัวรวมแนวราบ	33	3.20
ครอบครัวผสม	276	26.70
ครัวเรือนที่ไม่มีครอบครัวและญาติ	22	2.10
ลักษณะทางเศรษฐกิจ		
สถานะภาพการทำงาน		
มีงานทำ	768	74.30
ไม่มีงานทำ	209	20.20
รวม	1,034	100.00

จากตารางที่ 2 แสดงลักษณะทั่วไปของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น ทั้งนี้ได้จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือลักษณะทางประชากร ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ มีผลการศึกษาดังรายละเอียดดังนี้

ลักษณะทางประชากรโดยศึกษาในส่วนของเพศ อายุ เขตที่อยู่อาศัยและสถานภาพสมรส พบว่ากลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น เป็นเพศชายร้อยละ 48.8 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 51.20 มีอายุอยู่ระหว่าง 45-49 ปี ร้อยละ 29.10 ระหว่าง 50-59 ปี ร้อยละ 43.70 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด ระหว่าง 60-69 ปี ร้อยละ 23.20 ระหว่าง 70-79 ปี ร้อยละ 3.30 และอายุมากกว่า 80 ปี ร้อยละ 0.70 โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 55.67 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.46 อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล

ร้อยละ 32.90 และอยู่ในเขตนอกเทศบาลร้อยละ 67.1 และส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสร้อยละ 79.20 แยกกันอยู่ร้อยละ 2.90 หย่าร้อยละ 2.90 และหม้ายร้อยละ 13.20

สำหรับด้านลักษณะทางสังคม พบว่ากลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นที่ไม่ได้เรียนหนังสือร้อยละ 2.00 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ต่ำที่สุด ในขณะที่สัดส่วนที่สูงที่สุดคือการศึกษาในระดับประถมศึกษาร้อยละ 66.10 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 21.90 และมีการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 10.00 ผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว (ประกอบด้วยสามีและภรรยา หรือสามี และ/หรือภรรยา บุตรที่ยังไม่สมรส และ/หรือญาติอื่นๆที่ยังไม่สมรสอาศัยอยู่ด้วย) ร้อยละ 58.20 ครอบครัวย่อยแนวตั้ง (ประกอบด้วยสามีและ/หรือภรรยา บุตรที่ยังไม่สมรส และ/หรือพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนอาศัยอยู่) ร้อยละ 9.80 ครอบครัวรวมแนวราบ (ประกอบด้วยสามีและ/หรือภรรยา บุตรที่ยังไม่สมรส และญาติอื่นๆที่สมรสแล้วอาศัยอยู่) ร้อยละ 3.20 เป็นครอบครัวผสม (ประกอบด้วยครอบครัวย่อยแนวตั้งและครอบครัวรวมแนวราบ อาศัยอยู่ด้วยกัน หรือครัวเรือนที่ประกอบด้วยสามีและ/หรือภรรยา บุตรที่สมรสมากกว่า 1 คน ญาติอื่นๆที่สมรสหรือยังไม่สมรส และ/หรือพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนอาศัยอยู่ด้วยกัน) ร้อยละ 26.70 และมีครัวเรือนที่ไม่มีครอบครัวและญาติ (ประกอบด้วยบุคคลอาศัยอยู่คนเดียว หรืออาศัยอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นที่ไม่มีความสัมพันธ์กันญาติ) ร้อยละ 2.10

ในส่วนลักษณะทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเรื่องของสถานะภาพการทำงาน พบว่ากลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นที่มีงานทำร้อยละ 74.30 และไม่มีงานทำร้อยละ 20.20

โดยในภาพรวม พบว่าในด้านลักษณะทางประชากรกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นเป็นเพศหญิงและเพศชายในปริมาณพอๆกัน มีอายุเฉลี่ยอยู่ในช่วง 50 - 59 ปี อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาล และส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสหรืออยู่ด้วยกันเฉยๆ ในด้านลักษณะทางสังคมส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมีลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวมากที่สุด สุดท้ายในด้านลักษณะทางเศรษฐกิจนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีงานทำ

5.2 ภาวะความรับผิดชอบของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น

ผู้วิจัยศึกษาศึกษาจากการให้ความช่วยเหลือบิดา มารดาของตนเองและ/หรือคู่สมรส และให้ความช่วยเหลือบุตร จากจำนวน 1,034 คน สามารถอธิบายจำนวนของบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของคู่สมรสและของบุตรที่ให้การช่วยเหลือ โดยแสดงข้อมูลได้ดังตารางที่ 3 ถึง 5

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามจำนวนของบิดา มารดาของตนเอง และ/หรือของคู่สมรสที่ให้การช่วยเหลือ (n = 1,034 คน)

จำนวนบิดามารดา ที่ให้ความช่วยเหลือ	จำนวน	ร้อยละ
0	288	27.90
1	701	67.80
2	35	3.40
3	9	0.90
4	1	0.10
รวม	1,034	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่าในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นมีจำนวนของบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของคู่สมรสที่ให้การช่วยเหลือส่วนใหญ่อยู่ที่ 1 คน คือร้อยละ 67.80

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามจำนวนของบุตรที่ให้การช่วยเหลือ (n = 1,034 คน)

จำนวนบุตร ที่ให้ความช่วยเหลือ	จำนวน	ร้อยละ
0	192	18.60
1	342	33.10
2	332	32.10
3	125	12.10
4	34	3.30
≥ 5	9	0.90
รวม	1,034	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่าในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นมีจำนวนของบุตรที่ให้การช่วยเหลือส่วนใหญ่อยู่ที่ 2 และ 3 คน ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 33.10 และ 32.10 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ร้อยละของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามจำนวนของบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของ คู่สมรสและของบุตรที่ให้การช่วยเหลือ (n = 1,034 คน)

จำนวนบุตร	จำนวนบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของคู่สมรส			
	0	1	2	> 2
0	8.30	10.10	0.20	0.00
1	8.30	23.20	1.20	0.40
2	8.00	22.70	1.10	0.30
> 2	3.11	11.80	1.00	0.30

จากตารางที่ 5 พบว่าจำนวนการให้ช่วยเหลือบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของคู่สมรสและบุตร ส่วนใหญ่ การช่วยเหลือบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของคู่สมรสอยู่ที่จำนวน 1 คน และบุตรอยู่ที่ 1 และ 2 คน ที่สัดส่วนใกล้เคียงกัน

เมื่อได้ศึกษาถึงจำนวนการให้ช่วยเหลือบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของคู่สมรสและบุตรในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงรูปแบบการช่วยเหลือ ทั้งนี้ได้จำแนกออกเป็น 2 ด้าน คือ การช่วยเหลือทางการเงินและการช่วยเหลือไม่ใช่เงิน มีผลการศึกษารายละเอียดแสดงดังตารางที่ 6 ถึง 8

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนดีวิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของ คู่สมรสที่ให้การช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ (n = 1,034 คน)

ลักษณะการช่วยเหลือ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยเหลือทางการเงิน	369	38.90
ช่วยเหลือไม่ใช่เงิน		
ซื้อ/จัดหาสิ่งของ/เสื้อผ้า/เครื่องใช้ในบ้านให้	247	26.10
ซื้อ/จัดหาผลิตภัณฑ์หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ (เช่น วิตามิน เป็นต้น)	190	20.00
ซื้อ/จัดหาอุปกรณ์ไฟฟ้าให้	90	9.50
ซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว/ทำอาหารมาให้หรือพาไปทาน อาหารนอกบ้าน	480	50.60
ซักรีดเสื้อผ้า/ปิดกวดเช็ดถูบ้าน/เผ้าบ้านให้	150	15.80
พาไปพักผ่อน/เที่ยว	82	8.60
ให้คำปรึกษา/พูดคุยเป็นเพื่อนแก้เหงา/ให้กำลังใจ	412	43.50
ช่วยเหลือยืมบุตร/หลาน	25	2.60
รวม	1,034	100.00

จากตารางที่ 6 พบว่ามีการช่วยเหลือทางการเงินมากกว่าการช่วยเหลือที่ไม่ใช่เงิน และในด้านการช่วยเหลือแบบไม่ใช่เงินมีการช่วยเหลือแบบซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว/ทำอาหารมาให้หรือพาไปทานอาหารนอกบ้านมากที่สุด

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนดีวิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามบุตรที่ให้การช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ (n = 1,034 คน)

ลักษณะการช่วยเหลือ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยเหลือทางการเงิน	508	53.60
ช่วยเหลือไม่ใช่เงิน		
ซื้อ/จัดหาสิ่งของ/เสื้อผ้า/เครื่องใช้ในบ้านให้	234	24.70
ซื้อ/จัดหาผลิตภัณฑ์หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ (เช่น วิตามิน เป็นต้น)	97	10.20
ซื้อ/จัดหาอุปกรณ์ไฟฟ้าให้	115	12.10
ซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว/ทำอาหารมาให้หรือพาไปทาน อาหารนอกบ้าน	462	48.70
ซักรีดเสื้อผ้า/ปิดกวดเช็ดถูบ้าน/เผ้าบ้านให้	290	30.60
พาไปพักผ่อน/เที่ยว	137	14.50
ให้คำปรึกษา/พูดคุยเป็นเพื่อนแก้เหงา/ให้กำลังใจ	577	60.90
ช่วยเหลือยืมบุตร/หลาน	216	22.80
รวม	1,034	100.00

จากตารางที่ 7 พบว่ามีการช่วยเหลือทางการเงินมากกว่าการช่วยเหลือที่ไม่ใช่เงิน และในด้านการช่วยเหลือแบบไม่ใช่เงินมีการช่วยเหลือแบบซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว/ทำอาหารมาให้หรือพาไปทานอาหารนอกบ้านมากที่สุด

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของ คู่สมรสและบุตรที่ให้การช่วยเหลือพร้อมกันในรูปแบบต่างๆ (n = 1,034 คน)

ลักษณะการช่วยเหลือ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยเหลือทางการเงิน	205	21.60
ช่วยเหลือไม่ใช่เงิน		
ซื้อ/จัดหาสิ่งของ/เสื้อผ้า/เครื่องใช้ในบ้านให้	93	9.80
ซื้อ/จัดหาผลิตภัณฑ์หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ (เช่น วิตามิน เป็นต้น)	40	4.20
ซื้อ/จัดหาอุปกรณ์ไฟฟ้าให้	31	3.30
ซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว/ทำอาหารมาให้หรือพาไปทาน อาหารนอกบ้าน	275	29.00
ซักรีดเสื้อผ้า/ขัดกวาดเช็ดถูบ้าน/เผ้าบ้านให้	61	6.40
พาไปพักผ่อน/เที่ยว	36	3.80
ให้คำปรึกษา/พูดคุยเป็นเพื่อนแก้เหงา/ให้กำลังใจ	308	32.50
ช่วยเหลือบุตร/หลาน	5	0.50
รวม	1,034	100.00

จากตารางที่ 8 พบว่ามีการช่วยเหลือทางการเงินมากกว่าการช่วยเหลือที่ไม่ใช่เงิน และในด้านการช่วยเหลือแบบไม่ใช่เงินมีการช่วยเหลือแบบให้คำปรึกษา/พูดคุยเป็นเพื่อนแก้เหงา/ให้กำลังใจมากที่สุด

5.3 ความพึงพอใจในชีวิต

ความพึงพอใจในชีวิตผู้วิจัยศึกษาจากปัจจัยด้านต่างๆ คือ ด้านสุขภาพทางกาย สถานภาพทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ที่มีต่อคู่สมรส และความสัมพันธ์ที่มีต่อลูก ซึ่งอธิบายเป็นระดับความพึงพอใจ ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามระดับความพึงพอใจในชีวิต (n = 1,034 คน)

ความพึงพอใจในชีวิต	จำนวน	ร้อยละ
น้อยที่สุด	32	3.10
น้อย	6	0.60
ปานกลาง	76	7.40
มาก	466	45.10
มากที่สุด	454	43.90
รวม	1,034	100.00

จากตารางที่ 9 พบว่ากลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น มีความพึงพอใจในชีวิตในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 3.10 มีความพึงพอใจในชีวิตในระดับน้อย ร้อยละ 0.60 มีความพึงพอใจในชีวิตในระดับปานกลาง ร้อยละ 7.40 มีความพึงพอใจในชีวิตในระดับมาก ร้อยละ 45.10 และมีความพึงพอใจในชีวิตในระดับมากที่สุด ร้อยละ 43.90 โดยในภาพรวม สัดส่วนของระดับความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นอยู่ที่ระดับมากและมากที่สุดในส่วนที่ใกล้เคียงกัน

5.4 ผลกระทบของภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น

จากวัตถุประสงค์งานวิจัยเพื่อศึกษาภาวะความรับผิดชอบและผลกระทบของภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงภาวะความรับผิดชอบในข้างต้นแล้ว ต่อไปจึงศึกษาถึงผลกระทบของภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยแบบลำดับขั้น (Hierarchical Regression Analysis) แสดงดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ผลกระทบของภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น (n = 1,034 คน)

ตัวแปรอธิบาย	ตัวแบบที่ 1			ตัวแบบที่ 2		
	B	SE	Bata	B	SE	Bata
ตัวแปรควบคุม						
อายุ	-0.07*	0.03	-0.07	-0.06	0.03	-0.06
เพศ (กลุ่มอ้างอิง เพศชาย)	-0.07	0.06	-0.04	-0.08	0.06	-0.05
สถานภาพสมรส (กลุ่มอ้างอิง แยกกันอยู่ หย่าและหม้าย)	0.26***	0.07	0.12	0.25***	0.07	0.12
เขตที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง เขตในเทศบาล)	0.13*	0.06	0.07	0.13*	0.06	0.07
ลักษณะครอบครัว (กลุ่มอ้างอิง ครอบครัวผสม)	-0.09	0.06	-0.05	-0.08	0.06	-0.05
ระดับการศึกษา (กลุ่มอ้างอิง ระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา)	-0.17**	0.06	-0.09	-0.16**	0.06	-0.09
การทำงาน (กลุ่มอ้างอิง ไม่มีงานทำ)	-0.01***	0.00	-0.14	-0.01***	0.00	-0.14
ภาวะความรับผิดชอบ (กลุ่มอ้างอิง ไม่ได้รับผิดชอบทั้งบิดา มารดาของตนเองและ/หรือคู่สมรสและบุตร)						
รับผิดชอบบิดา มารดาของตนเอง และ/หรือคู่สมรสเท่านั้น				-0.07	0.10	-0.22
รับผิดชอบบุตรเท่านั้น				-0.09	0.06	-0.05
รับผิดชอบบิดา มารดาของตนเอง และ/หรือคู่สมรสและบุตร				0.08	0.06	0.05
ค่าคงที่	4.36***	0.12		4.37***	0.12	
R²	0.06			0.06		
F-test	8.38***			6.76***		
R² Change				0.00		
F Change				1.08		

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

จากตารางที่ 10 พบว่าตัวแปรควบคุมที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญในตัวแบบที่ 1 คือ อายุ สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา และการทำงาน โดยอธิบายความแปรปรวนของความพึงพอใจในชีวิตได้ประมาณร้อยละ 6 ($R^2 = 0.06$) และในตัวแบบที่ 2 คือ สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา และการทำงาน โดยอธิบายความแปรปรวนของความพึงพอใจในชีวิตได้ประมาณร้อยละ 6 ($R^2 = 0.06$)

ในด้านผลกระทบพบว่าสถานภาพสมรส (สมรสหรืออยู่ด้วยกันมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าแยกกันอยู่ หย่า และหม้าย) ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ เขตที่อยู่อาศัย (อาศัยนอกเขตเทศบาลมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าอาศัยในเขตเทศบาล) ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ ระดับการศึกษาและการทำงานส่งผลกระทบต่อระดับความพึงพอใจในชีวิต

โดยภาพรวม ตัวแปรที่มีผลกระทบต่อภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น คือ สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา และการทำงาน ส่วนภาวะความรับผิดชอบไม่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิต

6. อภิปรายและสรุปผลการศึกษา

จากวัตถุประสงค์งานวิจัยเพื่อศึกษาภาวะความรับผิดชอบและผลกระทบของภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น การศึกษานี้มีจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 5,616 ครัวเรือน ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้อยู่อาศัยในครัวเรือนนั้นที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป 1 คน และจากจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 5,616 คน เป็นกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น 1,034 คน คิดเป็นร้อยละ 18.41

จากข้อมูลการศึกษาลักษณะทั่วไปของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น ทั้งนี้ได้จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือลักษณะทางประชากร ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ พบว่าในด้านลักษณะทางประชากรกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นเป็นเพศหญิงและเพศชายในปริมาณพอๆกัน มีอายุเฉลี่ยอยู่ในช่วง 50 - 59 ปี อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาล และส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสหรืออยู่ด้วยกันเฉยๆ ในด้านลักษณะทางสังคมส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมีลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวมากที่สุด สุดท้ายในด้านลักษณะทางเศรษฐกิจนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีงานทำ กลุ่มบุคคลกลุ่มนี้จะมีความสัมพันธ์กันระหว่างประชากรต่างรุ่น ซึ่งได้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและประชากร ที่ไปขัดขวางการคงรูปแบบดั้งเดิมของครอบครัว และส่งผลให้มีการปรับค่าจำกัดความของครอบครัว โครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นขึ้นมาดังที่ Lowenstein กล่าวไว้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เนื่องจากเพศหญิงจะมีความใจเย็นกว่าเพศชายและมีภาระการทำงานที่ไม่หนักเท่าเพศชาย และอยู่ในช่วงวัยทำงานที่จะพอมีค่าใช้จ่ายในการดูแล

เมื่อศึกษาถึงภาวะความรับผิดชอบของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น ที่ให้ความช่วยเหลือบิดา มารดาของตนเอง และ/หรือคู่สมรส และบุตร พบว่าจำนวนของบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของคู่สมรสที่ให้การช่วยเหลือส่วนใหญ่อยู่ที่ 1 คน มีจำนวนของบุตรที่ให้การช่วยเหลือส่วนใหญ่อยู่ที่ 2 และ 3 คน ส่วนรูปแบบการช่วยเหลือ จำแนกออกเป็น 2 ด้าน คือ การช่วยเหลือทางการเงินและการช่วยเหลือไม่ใช่เงิน พบว่าทั้งบิดา มารดาของตนเองและ/หรือคู่สมรสและบุตร มีการช่วยเหลือทางการเงินมากกว่าการช่วยเหลือที่ไม่ใช่เงิน และในด้านการช่วยเหลือแบบไม่ใช่เงินแตกต่างกันออกไปดังที่นักคิด วิสส์ (Wiess) ได้กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวว่ามีปัจจัยคือ ความใกล้ชิดสนิทสนม ทำให้บุคคลมีความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยและมั่นคง การมีส่วนร่วมในสังคม เป็นการแสดงถึงการมีส่วนร่วมระหว่างบุคคลอื่นๆ ในครอบครัว ตามความเหมาะสมของบทบาทและหน้าที่

ดังนั้นผลกระทบของภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น ได้ศึกษาความพึงพอใจในด้านสุขภาพทางกาย สถานภาพทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ที่มีต่อคู่สมรส และความสัมพันธ์ที่มีต่อลูก ตัวแปรที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญคือ สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา และการทำงาน โดยสถานภาพสมรสและเขตที่อยู่อาศัยส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิต ระดับการศึกษาและการทำงานส่งผลกระทบต่อระดับความพึงพอใจในชีวิต ส่วนภาวะความรับผิดชอบไม่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิต แสดงให้เห็นว่ากลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น กลุ่มนี้จะเหนื่อยกายที่มีภาวะความรับผิดชอบสูง แต่ก็มีความสบายใจ สุขใจ ไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิต ทั้งนี้เห็นได้ชัดว่าแม้มีภาวะความรับผิดชอบสูงย่อมไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตนั่นเอง

7. เอกสารอ้างอิง

- ดารารัตน์ อานันทนะสว่างศ์ และคณะ. (2554). การสำรวจและศึกษาสุขภาพ การสูงอายุ และการเกษียณในประเทศไทยโดยใช้ตัวอย่างซ้ำ. รายงานการวิจัย. สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- วิทมา ธรรมเจริญ. (2555). อิทธิพลของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีต่อความสุขของผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- มารศรี นุชแสงพลี. (2532). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ โดยศึกษากรณีผู้สูงอายุชุมชนบ่อนไก่ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิพัฒนา ยอดเพชร. (2524). ชัยเคลื่อนสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยงานวิจัย. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิพัฒนา ยอดเพชร. (2549). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุชาติ ทวีสิทธิ์ และสรวย บุญยमानนท์. (2553). ประชากรและสังคม 2553. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- ฉวีวรรณ แก้วพรหม. (2530). ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างเครือข่ายทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมที่รับรู้กับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, ภาควิชาพยาบาลศึกษา.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ. (2541). ครอบครัวและผู้สูงอายุ: ศึกษากรุงเทพมหานครและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาประชากรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชุตินันท์ ดันดิชยานิช. (2551). ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไมตรี ดิยรัตน์กูร. (2536). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล
- จันทกานต์ ดันเจริญพานิช. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่น: การทบทวนวรรณกรรม. การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 7
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2545). การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 6). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรีซ แร่งสูงเนิน. (2554). การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS และ AMOS เพื่อการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- Orathai Vejbhumi. (2009). **Parental Caregiving among the Sandwich Generation in Bangkok Metropolitan Area.** A Dissertation Submitted in Partial Doctor of Philosophy (Population and Development), National Institute of Development Administration
- Connidis, I. A. (2010). **Family Ties and Aging.** 2nd ed. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press.
- Parent Relationships in American Families.** American Journal of Sociology 103: 429-460.
- Luscher, K., and Pillemer, K. (1998). **Intergenerational Ambivalence: A New Approach to the Study of Parent-Child Relations in Later Life.** Journal of Marriage and Family 60 (2): 413 – 425.
- Harris DK and Cole WE. (1980). **Sociology of aging.** Boston: Houghton Mifflin company. 219. Knapp Martin RJ. (1976). "Predicting the dimensions of life satisfaction", Journal of Gerontology. 31: 595-604.